فرمێسکەکانی ئەو، بوونە هۆی لەدایکبوونی مرۆڤ

فرۆیدو نیچە: ڕەمەکی دایۆنیسیۆسی

دەیڤید ئالێن کووک
و. لە ئینگلیزییەوە: ئاوات ئەحمەد

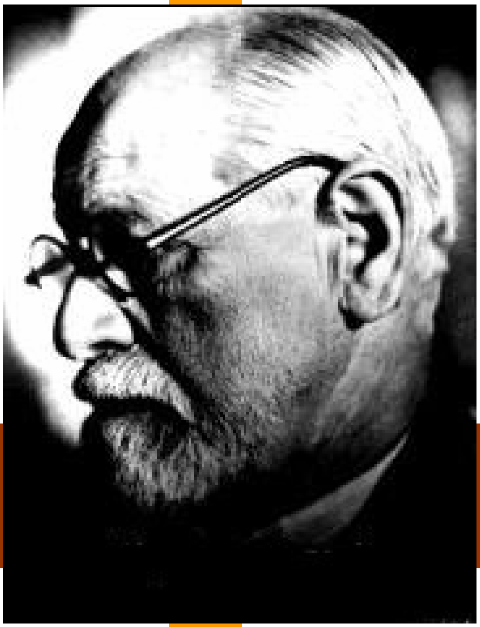

لە ڕەوتی پێشکەوتنی مرۆڤو شارستانێتیدا، ڕووبەڕووی گەلێك لوتکە دەبینەوە، کە مرۆڤ پێیان گەیشتوە، لە لایەکەوە دەبینین مرۆ دڵو ڕەوانی خۆی بەخشیوە لەکارە هونەرییە مەزنەکان، زانستێکی ئەندازەی سەرسوڕهێنەری خوڵقاندوە، بەهۆی زانستی پزیشکییەوە، بێشومار گیانی خەڵکی ڕزگارکردوە، هەروەها لە هەوڵی بڵاوکردنەوە ئاشتیو خۆشگوزەرانی لە جیهاندا، چەندین سەرکردەو ئایدیای مەزنی بەرهەمهێناوە. لە لایەکی تریشەوە، تێبینیدەکەین مرۆڤ چەندین درزو کەلێنی گەورەو مەترسیداری کردوەتە جەستەی ژیانەوە، چۆنێتی گوزەرانکردنی مرۆڤەکان لە نێوان ئەوانەی هەیانەو ئەوانەدا کە نییانە. تاوان، توندوتیژیو شەڕوشۆڕو وەحشییانە زۆر زیادیانکردوەو خێرا خێراش دووبارە دەبنەوە، ژینگەی سەر زەمین بەشێوەیەکی مەترسیدار پیس بووەو باری گران بووە. لەکاتێکدا مرۆڤ تێدەکۆشێت بۆ تێگەیشتنی ئەوەی، کە ئەو لەکوێوە هاتووەو سەرەنجامیشی بەکوێ دەکات، ڕەنگە سروشتی دوالیزمانەی مرۆڤ، یەکێك بێت لە مەتەڵە زۆر بەرچاوەکان کە پێویست بکات هەڵبهێنرێت.

دوو بیرمەندی مەزنی کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدەو سەرەتای سەدەی بیستەم، فریدریك نیتچە (1844-1900)و سیگمۆند فرۆید (1856-1939) چەندین بیرۆکەی کەمەندکێشیان دەربارەی ڕەفتاری مرۆڤ پێشکەش کردوین، کە بەردەوام کاریگەریی زۆریان لەسەر ئەو دەروازەیە هەیە، کە لێیەوە مرۆڤ دەڕوانێتە خۆیو بەرهەمە ئەفرێنەرو وێرانەکەرەکانی هزری خۆی. هەریەکە لە نیتچەو فرۆید، وەها ڕوانیویانەتە کاراکتەری مرۆڤ ڕشتەیەکی بەردەوامە لە ڕەفتارکردن لەسەر چەند تەوەرەیەك، کە بەشێوەیەکی دراماتیکییانە ناکۆکن‌و پێکیشەوە توخمە بنەڕەتییەکانی ئەقڵانییەتی ئەپۆڵۆیی‌و نائەقڵانییەتی دایۆنیسیۆسی پێکدەهێنن. وردبوونەوە لە تێڕوانینەکانی ئەو دوو بیرمەندە مەزنە بۆ ڕەمەکی دایۆنیسیۆسی لە مرۆڤدا، هەم لێکچوونەکانیان‌و هەم جیاوازییەکانیشیانمان بۆ ئاشکرا دەکات. هەردوکیان ئەوەیان وەك هێزێکی بنچینەیی لەپشتی بیرکردنەوەو ڕەفتاری مرۆڤەوە لە قەڵەمداوە.

نیچە لە کتێبی لەدایکبوونی تراژیدیادا، ئەنالۆگی شانۆی یۆنانی بەکاردەهێنێت بۆ ڕەتکردنەوەی ئەو ئایدیایەی، کە دەڵێت پرەنسیپە ئەقڵانییەکان جڵەوی مرۆڤیان گرتووە. بەپێچەوانەوە، دەشێت ژیان وەکو تراجیدیایەکی یۆنانی، دادپەروەرانە نەبێت، ئایرۆنیو پرستەم بێتو بگاتە خاڵی بێمانایی، هێڵەکانی نێوان چاکەو خراپە زۆر کاڵن، بۆیە مەزنترین سیمای تراجیدیای یۆنانی ئەوەیە کە ئاوێنەی کرژیی دێرینی نێوان دوو پرەنسیپی ناوەندییە لە کەلتوری یۆنانیدا، ئەپۆڵۆیی‌و دایۆنیسیۆسی. بەلای نیچەوە دایۆنیسیۆس نوێنەری چەشنە "وزەیەکی خام" دەکات کە ڕەگوڕیشەی هەموو شتەکان دەچێتەوە سەری. بەرجەستەی هەستوسۆزە بەگوڕەکان دەکات، وەك تۆقین یان حاڵلێهاتن. کە لەوێدا سەختیی ئەزمونەکە بەشێوەیەکی کاتی جیاکاریی نێوان تاکەکەو خودی هەستەکە دەسڕێتەوە. لەبەرئەوە، پاڵنەری دایۆنیسیۆسی لە حاڵەتی پوختەیدا زۆر بەهێزە، بەڵام وێرانکەریشەو هیچ پێکارێك نییە، کە بەهۆیەوە کۆنترۆڵ بکرێت، یان فشاری بخرێتە سەر.

بەڵام پاڵنەری ئەپۆڵۆیی بە پێچەوانەوە دژێکی سروشتی ئەوە، کە پێویستی بەوەیە مانایەك بدات بە دایۆنیسیۆسی بەو خوڵقاندنی بونیادێك، لە توێیەوە بتوانێت ماهییەت وەربگرێت. هەرچۆنێك بێت نیتچە هۆشداریی داوە بەوەی، کە ئەو چەمکە ئەقڵییانە وەهمی کاڵو کرچن‌و وەها داڕێژراون بۆ "وا لە بوون بکەن قابیلی تێگەیشتن بێتو پاساوی بدرێتەوە"، هەروەها "بەڵام پەردەیەکی تەنك تەواوی جیهانی دایۆنیسیۆسی لە مرۆڤ شاردۆتەوە"، بۆیە دایۆنیسیۆس نوێنەری جیهانێکی هەستییانەیەو ئەپۆڵۆش هۆکار بۆمرۆڤ دابینەکات، تا لەناو ئەم جیهانەدا بژی بێ ئەوەی جیهان هەرسی بکات، ئەویش بە دابینکردنی پاڵنەری بەرەو جوانی، کە پێویستە بۆ ئازادکردنی لە هێزە خود ڕۆخێنەرەکانی ڕەمەکە بنچینەییەکانی (ئەپۆڵۆ).

شۆپینهاوەر ئەم پەیوەندییەی بەستۆتەوە بە بەلەمێکی باریك لەناو دەریایەکی گەرداوگرتوودا، کە تێیدا "دانیشتووەو متمانەی بە شارەزاییە کاسکەکەی خۆی هەیە، بۆیە لە میانی ئەم جیهانە پڕ لە ئەشکەنجەیەدا، تاك بە ئارامی دانیشتووە، پرەنسیپی تاکایەتی پشتیوانی لێدەکاتو پشتی بەو بەستووە".

وێڕای ئەوەش، بەلای نیچەوە ئەم هاوسەنگییە خۆشمەزەیە لە لایەنی "ئیستاتیکای سۆکراتییانەی" ڕوو لەزیادبوونەوە، خاپوورکراوە، کە لەوێدا "هەرچیەك جوان بێت، دەبێت ماناداریش بێت". وەك چۆن دراما، هونەر، زانست، فەلسەفە

بەوە دەستپێدەکەن، کە جەخت بکەنە سەر توخمە ئەپۆلۆییەکان لەسەر حیسابی دایۆنیسیۆسیزم، هەرئاواش هێزە لە بنەهاتوو و ئازادکەرەکانی نائەقلانییەت کورتکراونەتەوە بۆ سنورە سەخت، بەڵام ئارامبەخشەکانی ئەقلانییەت.

فرۆیدیش هێزو کاریگەریی پاڵنەرە نائەقلانییەکانی لەسەر هزرو رەفتاری مرۆڤ ناسیوە. فرۆید لە کتێبی شارستانێتیو

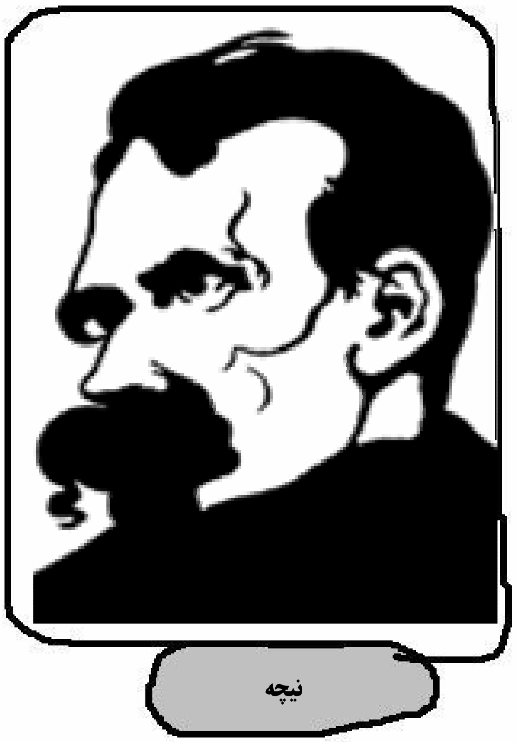

نیگەرانییەکانیدا• ئایدیای ئەوە دەخاتە روو کە مرۆڤ "وەك بونەوەرێکی بایۆلۆجییانەی خاوەن رەمەکی بەهێز" دووچاری چەشنە نیرۆسێك دەبێت، کە لە هەستکردن بە گوناهەوە هاتووەو لەئەنجامی ململانێی نێوان ئارەزووە راستەقینەکانیو ئەو سنوورانەی کە کۆمەڵگا دەیانسەپێنێت، سەریهەڵداوە. فرۆید ئەو رەمەکانە دەداتە پاڵی (ئەو) کە بەردەوام خوازیاری تێرکردنن، هیچ بەهایەك ناخەنە روو، هیچ بایەخێك بە چاك، یان خراپ نادەن، ئەگەر رێگرییان لێبکرێت توورەییو نیگەرانیو بەدبەختییان لێدەکەوێتەوە، بۆیە فرۆید پێیوابووە ئەو مەیلە دایۆنیسۆسییانە بریتین لە رەگی نائاگایانەی هزرو رەفتارە ئاگاکان. وەلێ بەپێچەوانەی نیتچەوە، کە وا هەستیکردوە، کە پێویستە نائەقلانی وەك لوتکەی گوزارشتی مرۆڤایەتی لەقەڵەمبدرێت، بەڵام فرۆید هەستیکردوە کە ئەو رەمەکە ئاژەڵییانە مەترسییەکی شاراوەن بۆ چەشنی مرۆڤ، بۆیە فرۆید زیاتر بایەخیداوە بە خولقاندنی دەروازەیەکی زانستییانە بۆ ئاشتکردنەوەی ململانێ خۆلێلانەدراوەکان لە نێوان داواکارییە بێبابەکانی تێرکردن لە لایەن پێویستییە سەرەتاییەکانەوەو ئەو رێسا سەختانەی شارستانێتی سەپاندوونی.

فرۆید پێیوابووە کە مرۆڤی بەرایی لە رووی سایکۆلۆجییەوە زۆر تەندروست بووە، چونکە دەیتوانی ئارەزووە سنورنەکراوەکانی خۆی تێربکات، سەرەنجامیش چاوەڕێی ئەوەی لێنەدەکرا، ماوەی درێژ ئەو چێژانە بۆ خۆی بهێڵێتەوە. زیاد لەوەش، تەنیا بەهێزترین دەتوانێت بەراستی چێژ لەو ئازادییانە وەربگرێت، لەکاتێکدا زۆربەی زۆرینە لەژێر زەبری هەژمونێکی لەلێپرسینەوە نەهاتوودا دەناڵێنن.

لەبەرئەوەی بەلای فرۆیدەوە، شارستانێتی هەنگاوێکی گرنگە بەرەو هەمواركردنی ئەو گەمەیەی لەسەر زەمینەی واقیع دەکرێت، کە تێیدا پێویستە مرۆڤ "بەشێك لە توانستەکانی بۆ کامەرانبوون بگۆڕێتەوە، بۆ بەدەستهێنانی پشکێك لە ئاسایشدا". بۆیە قودرەتی کۆمەڵگا شەرەنگێزیی تاك فرێدەداتەوە بۆ ناوخۆی (من)و (منی باڵا) وەك پاسەوانێکی ناوخود پەیدا دەبێت، بۆ کۆنترۆڵکردنی رەفتار لەتوێی هەستکردن بە گوناهبارییەوە. فرۆید دەخوازێت ئەو مەیلە وێرانکەرانەی ئەو ململانێ ناوەکییانە کەشف بکات، بۆ ئەوەی پیشانیبدات کە "ئەو باجەی ئێمە دەیدەین بۆ پێشخستنی شارستانێتی بریتییە لە لەدەستچوونی کامەرانی لەتوێی بڵندکردنەوەی هەستی گوناهبارییەوە". گەرچی نیچەو فرۆید هەردوکیان ئەو سنوردارییەی لە لایەنی ئەپۆلۆییەوە سەپێنراوە، وەك کاردانەوەیەکی سروشتی بەرامبەر دەسەڵاتی دایۆنیسیۆسی لەقەڵەمدەدەن، نیچە وەکو شتێکی قێزەون بینیویەتی، بەڵام فرۆید بە خراپەیەکی پێویست لەقەڵەمیداوە.

رەنگە وەها سەیری ململانێی نێوان دایۆنیسۆسو ئەپۆلۆ بکرێت، کە نیشاندەری لێکجیابوونەوەی نێوان ئەفسانەو راستی بێت. بەلای نیچەوە راستی شتێکە لە قووڵایی جیهانی دایۆنیزیۆسیدا، کەوای لێدەکات بەهیچ کلۆجێك نەتوانرێت

• نزیکەی دوو ساڵ لەمەوبەر ئەم کتێبەمان کرد بە کوردیو پێشکەشی خوێنەرمان کرد.

بە زاراوەکانی لۆجکیكو هزر بناسرێتەوە، بەڵام دەتوانرێت لەتوێی کارلێککردن، لەگەڵ ئەپۆلۆیدا درکی پێبکرێت، هەربۆیەشە هونەرمەندی دایۆنیزیۆسیو بیرمەندی ئەپۆلۆیی-سۆکراتی هۆیان دەبیننەوە، هەمان ئەرك جێبەجێدەکەن، بەڵام دەگەنە دەرەنجامی جیاواز.

وەکو نیچە سەرنجی داوە "لەکاتێکدا هونەرمەند بە چەندین پەردە راستی داپۆشیوە، بەڵام هێشتا هەر بەوردی چاودێریی ئەوە دەکات، کە پەنهانە، بەڵام مرۆڤی تیوریست (سۆکراتی) دڵی بە داماڵینی پەردەکان خۆشەوەو ئەوپەڕی پاراوبوونی خۆی لە پرۆسەی پەردەهەڵماڵیندا دەبینێتەوە، کە دەسەڵاتی خۆی بۆ دەسەلمێنێت".

ئەمە چەمکەکەی زەنبودامان دەهێنێتەوە یاد، کە ئەو میتۆدانەی بەکاردەهێنرێن بۆ گەیشتن بە رۆشنبوونەوە، بریتی نین لە خودی رۆشنبوونەوە خۆی، ئەمە لە وتەی "پێویستە پەنجە بۆ مانگ درێژبکرێت، بەڵام وای بۆ ئەوانەی لەبەر مانگ پەنجە رادەکێشن". بە واتەیەکی دی، هۆش ئامرازێکی سوودمەندە، بەڵام نابێت لەبەرامبەری واقیدا بەهەڵەدا بچێت.

نیچە هەستیکردوە بەوەی کە کێشمەکێشی نێوان تۆخمە دایۆنیسیۆسیو ئەپۆلۆییەکان شتێکی پێویستە، بەتایبەتی وەك "دەسەڵاتی ئەبەدییانەو رەسەنی هونەر" بەڵام ئەو سەرنجیشی داوە، کە زیاد لەپێویست متمانەکراوە بە هزری ئەقڵانی وەك بناغەی بوونی مرۆڤ. "وەهمی ئەوەی کە هزر بە رێنمایی و هەرەشەی هۆشداریەتی بگاتە بڵندترینو قووڵترین پنتی بوونو بگرە دروستیشی بکاتەوە" ئەمە نیچەی بەتەواویی بێزارکردبوو، دەیووت "هەر کەلتورێك ئەفسانەی لەدەستدابێت، بەهەمانشێوە ئەفرێنەرێتی سروشتیو تەندروستی خۆشی لەدەستداوە، بۆیە نیچە لەوباوەڕەدا بوو کە راستی بابەتییانە بریتیە لە بیناکردنێکی ئەقڵییانە، کە هەستێکی ساختەی ئارامییمان پێدەبەخشێت.

هزری ئەقڵانی بە سەروەریی ئارەزووی پەنهانی خۆی بۆ روونکردنەوەی تەواوەتی هەموو شتێك، لەئاکامدا دەگاتە سەر تخوبەکانی خۆیو "بەدەوری خۆیدا دەسوڕێتەوەو پێدەنێت بە کلکی خۆیدا." پێکهاتە ئەپۆلۆییەکە بە لێکدانەوە لۆجیکیە نەخۆشەکانییەوە، دەبێت بەژێر قورسایی درشتو دزێوی خۆیەوەو تەنها چارەسەریشی بریتییە لە گەڕانەوە بۆ دایۆنیسیۆس.

بەمجۆرە هەستیکردوە لەئازارچەشتەنەکانی مرۆڤ تێدەگات، "لەوانەیە مرۆ بتوانێت دەستنیشانی ئەوە بکات، کە هەرچیەك بوونی هەبێت، بوونەکەی بوونی شتێکە، هەروەها تاکایەتیش ریشەی هەموو خراپەیەکە"

لەبەرئەوە دیاۆنیسیۆس فریادرەسێکی راستەقینە پێشکەشدەکات، بۆ قوتاربوون لە مەتەڵی مرۆڤ، ئەویش بەوەی پیشانیبدرێت، کە ئەو بە تەنها نائالێنێت. قووڵی بێسەروبەرەی دایۆنیسیۆس ئەوەیە کە چەشنی مرۆڤ یەکدەخات بۆ ئەوەی کاتێك "مژدەی هارمۆنیبوونی گەردونی سەدای دەبێت، هەموو تاکێك نەك بە تەنها لەگەڵ هاوەڵەکەیدا ئاشتدەبێتەوە، بەڵکو لەگەڵ خودی خۆشیدا پێکدێتەوە". بەلای نیچەوە، نابێت بەهای راستەقینەی ئەپۆلۆ بەدوور لە دایۆنیسیۆس لێکبدرێتەوە، بەڵکو "هاوشێوەییەکی دادپەروەرانەی پێبدرێت، کە لە هەر ساتێکدا بێت وەها

دەکات ژیان شایستەی گوزەراندن بێتو ببێتە مەیلداریيمان بۆ ساتەوەختی ئاینده."

فرۆیدیش لە لایەکی ترەوە، ئەفسانەی وەك یەکێك لە هۆیەکانی نائارامیی قووڵی مرۆڤ لە ژیندا بینیوە. هەموو مرۆڤێك خواوەندە ئەفسانەییەکانی داهێناوەو توانایی راهای پێبەخشیون، بەوەش، هەموو ئەو شتانەی مرۆڤە مردەکان دەستی پێیان ناگات، یان قەدەغەن، هاتنە بوون. هەرچۆنێك بێت، لەگەڵ سەرهەڵدانی هزری ئەقڵانییانەدا هاوڕێ لەگەڵ پەرەسەندنی بەگوڕی تەکنەلۆجیادا، سەرەنجام مرۆڤ خۆی بینییەوە، دەتوانێت نزیکەی هەموو ئەو شتانە بکات، کە پێشتر ئەندێشەی کردبوو، ئەو خواوەندانە دەتوانن بیکەن. مرۆڤ، وەك فرۆید دەڵێت، "خۆی بوو بە خواوەند." لەگەڵ ئەوەشدا، وێڕای هەموو پێشکەوتنە تەکنەلۆجییەکەی مرۆڤ، فرۆید سەرنجی داوە، کە مرۆڤ باشتر نەبووە "بە کاراکتەرە خواوەندییەکەی خۆی کامەران نەبوو". مرۆڤ بە خولقاندنی

ئەفسانەی ئەوەی، کە سەرەنجام توانیویەتی یەکسان بێت بە خودا، گەیشتە پرەنسیپی بوون، کەچی هێشتاش هەر دەبینێت جیهانەکەی پڕە لە پشێویی. بۆیە فرۆید گەیشتە ئەوەی کە سەرچاوەی موعاناتی مرۆڤ دەگەڕێتەوە بۆ تێگەیشتنی ئەقلانییانەی ئەو توخمانەی ململانێکەو کە هزرو کردەکانی دیاریدەکەن. پێویستە چەشنی مرۆڤ وەها لەخۆی تێبگات، کە

شۆپنهاوەر

بریتیە لە گروپێك لە تاکەکان لە کێشەدان لەگەڵ "رەمەکی ژیانو رەمەکی وێرانکارییدا، کە کاریگەرییان لەسەر چەشنی مرۆڤ هەیە." بەمجۆرە فرۆید بە زەحمەت باوەڕی وایە، کە هەستکردنی رۆحانییانە بەوەی برایەتییەك لە نێوان مرۆڤەکاندا هەیە کە تێیدا "هەستە ئۆقیانوسییەکە"ی یەکبوون شیاوە، هەروەها هەستیشیکردوە، کە دەتوانرێت بە شێوەیەکی راشکاوانە هەستەکان شیبکرێنەوە، ئەویش لە رێگای وەسفکردنی نیشانە سایکۆلۆجییەکانیانەوە، هەروەها ئایدیای خۆشەویستی گەردونییانە شتێکی نامۆیە بە سروشتی تاکی مرۆڤ.

گەرچی فرۆید پێیوابووە، کە دەتوانرێت رێسا زێڕینەکە بەشێوەیەکی کارامە دابڕێژرێت "دراوسێکەتت وەك خۆت خۆش بوێت" بەڵام نیتچە بەپێچەوانەوە وتویەتی کە "هەتا جیاکاریی لە نێوان خۆتو ئەودا رانەوەستێنێت، ئەوە مەحاڵە خۆشەویستی بناسیت." فرۆید لەگەڵ ئەوەدا بووە کە کرۆڤ دەتوانێت بەهۆی "ئەفراندنی زانستییانە" لەپاڵ گوزارشتکردنی هونەرییانەدا، بگاتە کامەرانی ئەویش لە رێگای چێژوەرگرتن لە جوانییەوە. فرۆید وەها وەسفی ئەشکەنجەکانی مرۆڤ دەکات، کە دەرەنجامی هێزە باڵادەستەکانی سروشتو نابووتی جەستەی مرۆڤو نەتوانینی رێکخستنی پەیوەندییە مرییەکان بن، ئیتر دەتوانین دەرەنجامی ئەوە بکەین، کە رەنگە فرۆید وەها هەستیکردبێت، کە باشترین رێگا بۆ چارەسەرکردنی ئەو گرفتانە لە تویێ بەرینکردنەوەی پیادەکارییە تەکنەلۆجییەکان، پزیشکیو زانستە سایکۆ- کۆمەڵایەتییەکانەوە بێت. گەرچی فرۆید وا هەستیکردوە، کە دایۆنیسیۆس بەشێکی گرنگی دەرونی مرۆڤە، بەڵام ئەپۆڵۆ دەرفەتێکی گونجاوتر بۆ سەرفرازیی دەخاتە روو، بەوەی مرۆڤ فێردەکات چۆن لایەنە تارکەکەی خۆی بگوزەرێنێت.

گەرچی نیتچەو فرۆید کۆك نین لەسەر رێژە پێویستەکانی بەشدارییکردنی توخمە ئەپۆڵۆییو دایۆنیسیۆسییەکان بۆ رێککردنەوەی رەوشی مرۆڤ، بەڵام درك بەوە دەکەن، کە هەردوکیان پێکەوە پێویستنو هەن. هەردوکیان وەکو تاویستەکانی چینی دێرین، رۆشناییان خستۆتە سەر سروشتی بازنەییانەو مەیلی سروشتییانە بەرەو هێزە لێکدژەکان بۆ هاوسەنگکردنەوەی خۆیان. بۆیە، نابێت بە زاراوەکانی رەشی سادە یان سپی سادە سەیری ژیان بکرێت، بەڵکو پلەناکۆتاکانی رەنگی خۆڵەمێشییە. شانگ تزوی فەیلەسوفی چین (300 پ.ز) بەم شێوەیە گوزارشتی لێکردوە "ئەوانەی دەڵێن خۆیان، راستن بێ، ئەوەی پەیوەندییان بە هەڵەوە هەبێت...ئەوانە درك بە مەزنترین پرەنسیپی گەردون ناکەن، هەروەها درك بە سروشتی ئەفراندنیش ناکەن"، بۆیە هەریەکە لە نیتچەو فرۆید پیشانیانداوە، کە دایۆنیسیۆسو ئەپۆڵۆ رۆڵێکی گرنگیان هەیە لە درامای سروشتی مرۆڤدا. وەك چۆن جیاوازییەکی روون هەیە لەنێوان هەردوو رووی پارەیەکدا، بەهەمانشێوە پەیوەندییەکی روونیش هەیە، کەوایان لێدەکات لکجیانەکرێنەوە، بۆیە بەدڵنیایی پێویستە دەسکەوتە ئەقلانییەکانی مرۆڤ، هاوشانی نوشوستییە نائەقلانییەکانی بن..هەریەکەیان بەردەوامی دەدات بەوەی تریان، لە ململانێی بێکۆتای نێوان دایۆنیسیۆسو ئەپۆڵۆدا.

سەرچاوە:

http://www.philosophos.com/philosophy_article_39.html